

Postavenie zvuku voči obrazu

Každý zo zvukových prostriedkov použitých v AV diele sa dostáva voči obrazu do určitého funkčného postavenia. V zásade môžu nastať tieto situácie:

1. Reálne postavenie (diegetic sound)

Zvuk pôsobí ako prirodzená súčasť zobrazovaného prostredia (napr. dialóg, reálna hudba, reálny ruch). Jeho úlohou je vytvoriť spolu s obrazom presvedčivú ilúziu skutočnosti. Zvuk by tu mal byť vierohodným doplnením obrazu a nerušiť reálne vyznenie celku nezrovnalosťami, ako je nesynchronnosť, nezodpovedajúca zvuková perspektíva, neprimeraný dozvuk, prehnaná hlasitosť a pod. Avšak vytvoriť ilúziu skutočnosti nutne neznamená realitu otrocky kopírovať. Reálne môže pôsobiť nielen zvuk komplexne zaznamenaný priam pri natáčaní obrazu, ale aj taký, ktorý vznikne dodatočne a je zložený len z vybraných zvukových prvkov. Použijú sa výhradne zvuky potrebné, funkčné, a zvuky rušivé a nadbytočné sa eliminujú.

Zdroj zvuku v reálnom postavení sa pritom nachádza:

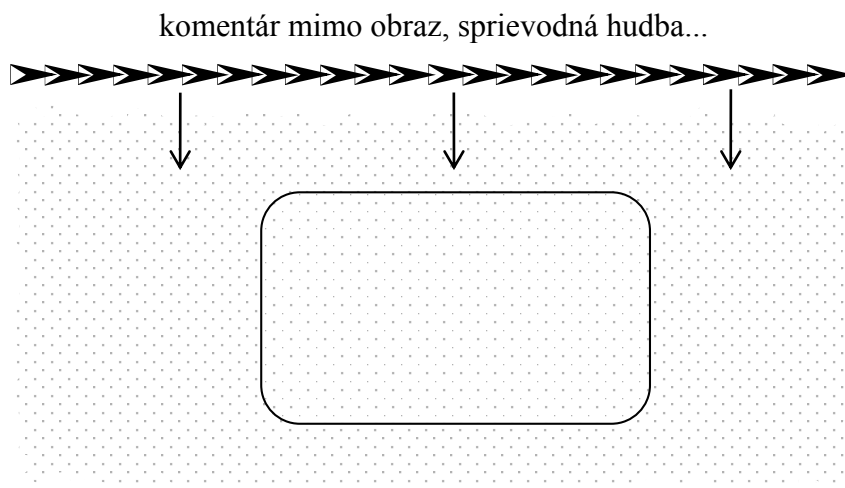
priamo v obraze (vid' obr. A) – sluchový vnem so zrakovým bezprostredne splýva do jedného komplexného vnemu, ktorý nijako nezaťažuje našu myseľ, alebo

mimo obraz (vid' obr. B) – predpokladáme ho v mieste mimo zorného poľa kamery, či v mieste jej pohľadu skrytým. Sluchový a zrakový vnem je tak potrebné samostatne analyzovať a nájsť zmysel spojenia zvuku s obrazom.

2. Sprievodné (paralelné) postavenie (non diegetic sound)

Zvuk nie je súčasťou zobrazovaného prostredia. Väčšinou vytvára relatívne samostatnú rovinu, ktorá sa pripája k obrazu zvonku, významovo sa k nemu priamo viaže a dopĺňa ho (napr. objektívny typ komentára, sprievodná hudba). Charakteristickým rysom zvuku v tomto postavení je zovšeobecňujúci účinok, nadhľad nad vecou, pozícia akoby „nad obrazom“.

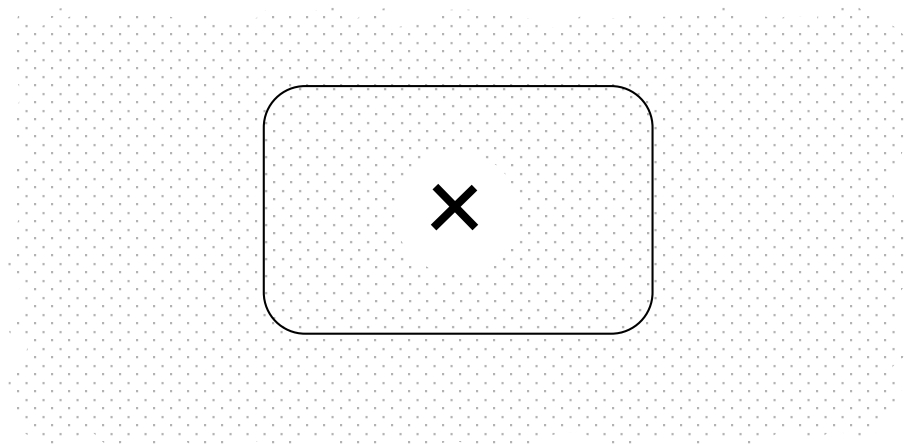
V prípade komentára osoba hovoriaceho vo filme priamo nefiguruje. Nejde o to, kto a kde hovorí, podstatný je predovšetkým obsah komentára a jeho významové priemety do prebiehajúceho diania v obraze. Ale akékoľvek konkrétne prostredie počuteľné v nahrávke hovoriacej osoby by kolidovalo so všeobecnou povahou tohto typu hovoreného slova. Preto takýto typ komentára je potrebné nahrávať vo zvukovom štúdiu, kde je možné dosiahnuť potrebnú zvukovú čistotu.

Podobne aj u sprievodnej hudby je nutná kvalita štúdiovej nahrávky bez nevhodných prejavov prostredia. Avšak určitá miera dozvuku je v hudobnej nahrávke zvyčajne potrebná, ale len z dôvodov estetických. Príliš „suchá“ nahrávka spravidla pôsobí nepríjemne, jednotlivé tóny skladby sa vzájomne nespájajú.

K sprievodnému postaveniu môžeme priradiť aj zvláštnu skupinu abstraktných zvukov, ktorých účelom je zdôraznenie výrazného pohybu kamery (rýchla transfokácia, strh „švenkom“), alebo podčiarknutie interpunkcie (strihové zmeny obrazu a pod.). Takéto zvuky síce nie sú súčasťou zobrazovanej reality, ale ani sa nestavajú do rozporu s obsahom záberu, naopak, priamo sa spájajú s formou obrazu.

3. Zámerný rozpor s obrazom

Zámerný rozpor obrazu a zvuku sa uplatňuje v rôznom stupni škály od mierneho nesúladu až po príkry protiklad. Rozpor spočíva v tom, že niektoré zvukové parametre, či zvuk sám, sa zámerne nezhodujú so zobrazovanou skutočnosťou. Zvuk je napríklad rôzne štylizovaný – má prevýšenú hlasitosť, zväčšený dozvuk, odlišné tempo, nezodpovedajúcu hustotu zvuku – alebo je zasadený do iného prostredia či odlišného času. Obraz a zvuk teda spolu sčasti či úplne nesúhlasia, viažu sa však k sebe nepriamo, to znamená cez divákovo vedomie. Skrytú významovú súvislosť oboch zložiek má odhaliť divák sám. Obyčajne tu hovoríme o obrazovo zvukovom kontrapunkte. (Môže sa týkať akéhokoľvek druhu zvukových prostriedkov.)

Zámerný rozpor zložiek môže pôsobiť ako jeden z najúčinnějších dramatických prostriedkov. Veľmi často sa stáva výrazom subjektívneho nazerania na realitu – necháva diváka prežívať dej akoby vnímaný hrdinovými zmyslami. Dáva mu priamo pocítiť duševný stav filmovej postavy, ktorá pod vplyvom dramatickej situácie vníma skutočnosť inak, než je zvyčajné, počuje skreslene (nezreteľné hlasy ľudí nad omdleným), či nevníma vôbec. Analogicky k pojmu „subjektívna kamera“ tu môžeme použiť výraz „subjektívny zvuk“.

Inokedy je zmyslom audiovizuálneho kontrapunktu zdôrazniť komickosť (husi pochodujú v rytme znejúcich krokov vojska), podtrhnúť absurditu situácie (ticho v momente katastrofy), zapôsobiť ako metafora (servis volejbalistu sprevádza rana z dela) alebo symbol (tep srdca = život, láska...).